

ПРИЙОМ ДО ВНЗ: ПИТАННЯ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ

Теза «ВНЗ починається з абітурієнта» не викликає сумнів, але «траєкторії» його руху змінюються практично кожного року. Не будемо торкатися траєкторій формування профорієнтаційного вибору молоддю, які суттєво змінюються, у тому числі і під впливом ЗНО. Це повинно бути окремою темою. Звернімо увагу, насамперед, на проблему управління прийомом до ВНЗ, на тенденції демократизації і певної автономізації цього процесу.

Модернізаційні процеси, що відбуваються в системі вищої освіти, торкнулися і змін системи прийому до ВНЗ. Кожна зміна в цій сфері діяльності потребує реалізації адекватних соціально-управлінських технологій з метою забезпечення зарахування на навчання підготовлених, умотивованих абітурієнтів з дотриманням принципів соціального справедливості, відкритості та певної автономності. Керованість процесів прийому до ВНЗ потребує не тільки оптимізації існуючої практики, але й наукового її осмислення, втілення певних технологій на рівні «освітнього менеджменту».

Проблеми управління прийомом до ВНЗ на сьогодні практично не досліджені, хоча вивчення організації та проведення вступних кампаній останніх років свідчить, що цей процес потребує для вироблення оптимальних управлінських механізмів та їх практичної реалізації з метою вдосконалення системи прийому й зарахування до ВНЗ. Завданням такої діяльності є в першу чергу оптимізація проведення вступної кампанії для формування якісного контингенту студентів, адже прорахунки в цьому процесі призводять не лише до проблем у самому навчальному закладі, але й викликають певний негативний суспільний резонанс.

Управління процесом прийому до ВНЗ є механізмом, що забезпечує функціонування системи вищої освіти «на вході». Ефективні процедури прийому до ВНЗ є ключовими компонентами, що у подальшому забезпечують його здатність здійснювати свою місію та досягати поставленої мети.

Вони дозволяють також уникнути певних ризиків: організаційних, інформаційних, деформації формування студентського контингенту, фальстарту для молодих людей при виборі ВНЗ, факультету та спеціальності навчання, зниження престижу навчального закладу через прорахунки під час вступної кампанії, отримання керівниками адміністративної догани у разі порушення процедур прийому до ВНЗ.

Уникненню цих ризиків сприяє розроблення та впровадження оптимальних соціальних технологій прийому до ВНЗ, які ми визначаємо як послідовність етапів та дій організації та проведення вступної кампанії, спрямованих на формування якісного, професійно-орієнтованого студентського контингенту на підставах доцільності та соціальної справедливості.

Нині в основному склалися механізми та соціальні технології управління прийомом до ВНЗ. Головним регламентуючим документом цього процесу є «Умови прийому», що затверджуються відповідним міністерством. Але щорічні, а в деяких випадках раптові, безпосередньо під час вступної кампанії зміни в них актуалізують вироблення й реалізацію нових управлінських рішень

Слід мати на увазі, що умови прийому до ВНЗ регламентують порядок проведення самої вступної кампанії, але в ході прийому доводиться здійснювати заходи значно ширші у просторі та часі. Вони передбачають в першу чергу організацію та проведення системної профорієнтаційної роботи, управління інформацією про порядок прийому до ВНЗ у цілому і до конкретного закладу зокрема, організацію документообігу та роботи з Єдиною базою з питань освіти, роботу з абітурієнтами та їх батьками з питань вибору спеціальності або напряму підготовки, участь в організації процедур вимирювання знань та рівня підготовленості абітурієнтів до навчання у ВНЗ за обраною спеціальністю (на

етапі вибору абітурієнтами предметів ЗНО або у випадку необхідності в самому навчальному закладі).

Виходячи з цього, можна виділити такі групи соціальних технологій прийому до ВНЗ: профорієнтаційні; інформаційні; організаційні; вимірювання рівня змістовної підготовленості абітурієнтів.

До закінчення вступної кампанії залишається актуальним і питання обізнаності батьків та абітурієнтів з правилами вступу до ВНЗ в певному році. Щоб уникнути суттєвих помилок при вибудовуванні абітурієнтами за участю батьків стратегії вибору ВНЗ та спеціальності навчання, приймальна комісія Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія» започаткувала у 2016 р. акцію «Успішна вступна кампанія», в межах якої проведено багато зустрічей на спеціальних батьківських зборах за питань нового та особливого у вступній кампанії 2016 року. Така робота викликала значний інтерес не тільки у батьків, але і управлінців системи освіти, які також зацікавлені у здійсненні професійних планів своїх вихованців.

Що стосується профорієнтаційних технологій, то вони активно реалізуються кожним ВНЗ протягом року. Заради справедливості слід відмітити що при проведенні цієї роботи ВНЗ інколи під гаслом профорієнтаційної роботи здійснюється реклама або популяризація діяльності того або іншого ВНЗ, що може викликати у молодій людині ризики професійної дезорієнтованості. Управління професійним вибором абітурієнтів продовжується і в ході самої вступної кампанії. Напевно, ця теза викличе деякі запитання, адже ВНЗ і приймальні комісії повинні мати справу з професійно-орієнтованими абітурієнтами. Але професійний вибір може зазнати певної деформації, при зміні умов прийому, оскільки вибір спеціальності навчання залежить від конфігурації предметів на вступних іспитах і кількості балів одержаних за результатами ЗНО.

Це підтверджують результати соціологічного дослідження «Відповідність системи вступу до ВНЗ на основі ЗНО соціальному попиту громадян», проведеного в листопаді 2009 - січні 2010 року (див. Відповідність системи вступу до ВНЗ на основі ЗНО соціальному попиту громадян // Вісник ТІМО. – 2010. – № 2-4. – С. 47-96). Так, за результатами проведеного дослідження на час початку вступної кампанії чітку визначеність щодо питання вибору навчального закладу, факультету, спеціальності мали близько 70-80% випускників. В той же час майже у 30% молодих людей остаточно ще не сформувався професійний вибір. Цей висновок підтверджує аналіз «сценарію» подання документів під час вступу: більшість студентів подали документи до кількох ВНЗ одночасно, 47 % – в один ВНЗ на один факультет (спеціальність), 17 % – в один ВНЗ на різні факультети (спеціальності), 18 % – в кілька ВНЗ на подібні факультети (спеціальності). Остання цифра викликає занепокоєння, тому що вона свідчить про те, що певна частина абітурієнтів навіть під час вступу так і не визначилась з обраним напрямом підготовки. У зв'язку з цим може виникнути ризик фальстарту в професійному виборі молодій людині, що в свою чергу, спричиняє нестабільність студентського контингенту (відрахування, переведення для навчання на інші спеціальності та ін.) та зниження мотивації в процесі навчання.

Враховуючи наслідки дослідження, наш університет в системі довузівської підготовки забезпечив ретельне знайомство абітурієнтів з з майбутньою професією шляхом включення їх до професійно-орієнтованих заходів («Школа підприємництва», «Школа лідерства», конкурсів перекладів з іноземної мови, студентської наукової конференції та ін.).

Майбутні студенти університету, а інколи і їх батьки як повноправні учасники залучаються також до «позааудиторних» заходів, що дозволяє їм обізнатися із своєрідним освітнім середовищем навчального закладу. Досвід роботи за абітурієнтами у нашому університеті свідчить, що вона досить ефективна як для їх загальноосвітньої підготовки, так і для формування їх професійних нахилів.

Прозорість, гласність, демократичність процесу проведення конкурсу при зарахуванні до ВНЗ покликана забезпечити програма «Конкурс». Програма дозволяє абітурієнтам за наслідками набору у попередні роки, зорієнтуватися не тільки у різноманітні ВНЗ, напрямки підготовки, але й у наявності в кожному з них бюджетних та контрактних місць, середньому конкурсному балі, конкурсі на певні спеціальності та інша величезна за обсягом корисна інформація (див. www.vstup.info).

Найбільш дослідженими серед процедур прийому до ВНЗ є технології вимірювання рівня змістовної («знанієвої») підготовленості абітурієнтів до навчання у ВНЗ за обраною спеціальністю. Рівень підготовки нині визначається шляхом зовнішнього незалежного оцінювання якості освіти (ЗНО), вступних екзаменів та творчих конкурсів на окремі спеціальності. В світі не існує однієї «правильної» системи прийому.

Але за наслідками досліджень вступу до ВНЗ на основі ЗНО можливо стверджувати, що ця технологія має досить високі характеристики.

До того ж вона дозволяє оцінювати тенденції, прогрес (або регрес) у системі вступу до ВНЗ. Тому доцільно продовжити дослідження процедур прийому, щоб на їх основі створити постійно діючу моніторингову систему оцінки якості вступу до ВНЗ на основі ЗНО (див. Моніторинг якості системи вступу до ВНЗ як необхідна умова її вдосконалення // Вісник ТІМО. – 2010. – № 2-4.)

Що стосується організаційних технологій прийому до ВНЗ, то вони чітко прописані у регламентуючих документа і ефективність їх реалізації залежить від управлінських рішень керівників кожного вищого навчального закладу. Безумовно, істотної оптимізації потребує робота приймальної комісії як головного «штабу» вступної кампанії. Тим більше, перед ними цього року поставлене нове важливе завдання, – забезпечити роботу з абітурієнтами в умовах подання заяв в електронному вигляді. Це значно зменшить паперове навантаження на працівників приймальних комісій, але певна небезпека віддалення абітурієнта від ВНЗ, що ускладнить пошук «свого» студента для ВНЗ і «свого» ВНЗ для молодої людини.

В нормативних документах закріплено певні демократичні тенденції щодо складу приймальних комісій: до їх складу включаються не тільки представники громадськості, але і студентського самоврядування, а засіданнях комісій, особливо на етапі зарахування до ВНЗ мають право брати участь представники ЗМІ. Такі кроки роблять прийом не тільки прозорим, а й більш демократичним, відповідальними.

В нормативних документах в останні роки розширено права ВНЗ, зв'язані з прийомом: їм надане право самостійно вирішувати питання про перелік конкурсних предметів (крім обов'язкової української мови та літератури), рівня балів в сертифікаті ЗНО з певних предметів, строків зарахування на заочну форму навчання, в магістратуру та спеціалітет, складання програм вступних випробувань на певні ступені навчання.

Система прийому до ВНЗ не є статичною. Зі зміною економічних та соціальних обставин і національних пріоритетів вона змінюється, розвивається, щоб максимально задовольняти економічні, соціальні, культурні потреби кожної особистості в придбанні якісної професійної підготовки за бажаною спеціальністю у бажаному навчальному закладі.

Таким чином, прийом до ВНЗ є складним, багатогранним, тривалим процесом, який потребує оптимізації управління на науковій основі. Це сприятиме підвищенню об'єктивності та справедливості при його проведенні, кращому задоволенню потреб ринку праці у фахівцях, зменшенню рівня корупції у вищій школі.

Тетяна Удовицька
відповідальний секретар приймальної комісії
Харківського гуманітарного університету
«Народна українська академія»,

кандидат історичних наук, доцент